

Characteristics and principles of C. Rogers' person-centered educational philosophy

Makhliyo KUKIBOEVA¹

Namangan State University

ARTICLE INFO

Article history:

Received August 2024

Received in revised form

10 August 2024

Accepted 25 September 2024

Available online

15 October 2024

Keywords:

learner-centered education,
trust in the student,
empathy,
authenticity,
unconditional positive
regard,
contemporary pedagogy,
critical pedagogy.

ABSTRACT

This article scientifically analyzes the principle of trust in students within Carl R. Rogers' person-centered educational philosophy. Rogers emphasizes that in the educational process, the trust expressed by the teacher plays a crucial role in developing the student's free choice, independent decision-making, and personal responsibility. The article thoroughly examines Rogers' principles such as empathy, genuineness, and unconditional acceptance, conducting a comparative analysis with modern scientific theories and empirical research. Additionally, the strengths and weaknesses of Rogers' approach are discussed through critiques by scholars such as Paulo Freire and B.F. Skinner. The research results indicate that trust in students is essential for organizing education on a humanistic basis; however, it is important to harmonize this approach with contemporary contexts and social factors.

2181-3701/© 2024 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-3701-vol2-iss5-pp259-265>

This is an open-access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

K. Rojersning shaxsga yo'naltirilgan ta'lim falsafasining xususiyatlari va tamoyillari

ANNOTATSIYA

Kalit so'zlar:

shaxsga yo'naltirilgan ta'lim,
o'quvchiga ishonch,
empatiya,
samimiyat,
shartsiz qabul,
zamonaviy pedagogika,
tanqidiy pedagogika.

Ushbu maqolada Karl R. Rojersning shaxsga yo'naltirilgan ta'lim falsafasida o'quvchiga bo'lgan ishonch tamoyilini ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Rojers ta'lim jarayonida o'quvchining erkin tanlovi, mustaqil qaror qabul qilishi va shaxsiy mas'uliyatini rivojlantirish uchun o'qituvchi tomonidan bildiriladigan ishonchning hal qiluvchi o'ringa ega ekanligini ta'kidlaydi. Maqolada Rojersning empatiya, samimiyat va shartsiz qabul kabi tamoyillari chuqur yoritilib, zamonaviy ilmiy

¹ Independent Researcher, Namangan State University. E-mail: mahliyo81@mail.ru

nazariyalar va empirik tadqiqotlar bilan qiyosiy tahlil qilinadi. Shu bilan birga, Paulo Freire va B.F. Skinner kabi olimlarning tanqidlari orqali Rojers yondashuvining kuchli va zaif tomonlari muhokama qilinadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, o'quvchiga bo'lgan ishonch ta'limni insonparvarlik asosida tashkil etish uchun zarur, biroq uni zamonaviy kontekst va ijtimoiy omillar bilan uyg'unlashtirish muhimdir.

Особенности и принципы личностно-ориентированной философии образования К. Роджерса

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

обучение,
ориентированное на
учащегося,
доверие к студенту;
эмпатия,
подлинность,
безусловное
положительное принятие,
современная педагогика,
критическая педагогика.

В данной статье представлен научный анализ принципа доверия к учащемуся в педагогической философии Карла Р. Роджерса, ориентированной на ученика. Роджерс подчеркивал, что доверие со стороны учителя играет решающую роль в формировании у студентов свободы выбора, способности к самостоятельному принятию решений и чувства личной ответственности. В статье подробно рассматриваются ключевые принципы Роджерса – эмпатия, подлинность и безусловное положительное принятие – и сравниваются с современными научными теориями и эмпирическими исследованиями. Одновременно обсуждаются критические замечания таких ученых, как Пауло Фрейре и Б.Ф. Скиннер, чтобы выявить сильные и слабые стороны подхода Роджерса. Результаты исследования показывают, что доверие к учащемуся является необходимым условием для построения образования на гуманистической основе, однако оно требует адаптации к современным условиям и социальным факторам.

KIRISH

Bugungi kunda ta'lim jarayonini insonparvarlashtirish, o'quvchi shaxsini markazga qo'yish hamda uni erkin fikrlaydigan, mas'uliyatli va ijodkor inson sifatida shakllantirish g'oyasi pedagogikaning eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, XX asrning mashhur psixologi va pedagogi Karl R. Rojersning qarashlari alohida ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi. Uning shaxsga yo'naltirilgan yondashuvi nafaqat psixoterapiya sohasida, balki ta'lim falsafasi va pedagogik amaliyotda ham tub o'zgarishlarga sabab bo'lgan.

Rojersning asosiy g'oyalaridan biri bu o'quvchiga bo'lgan ishonchdir. Uning nazarida har bir inson o'zida rivojlanish, o'rganish va o'zini namoyon qilish salohiyatiga ega. Agar o'quv jarayoni erkinlik, samimiyat va qo'llab-quvvatlash muhitida tashkil etilsa, o'quvchi o'z qobiliyatlarini to'liq ro'yobga chiqarishi mumkin. Bu yondashuv o'qituvchidan o'quvchiga nisbatan chuqur ishonchni, o'quvchidan esa o'z ta'lim jarayonining faol subyekti sifatida mas'uliyatni talab etadi.

Shunga qaramay, Rojersning g'oyalari ko'plab tanqidlarni ham keltirib chiqargan. Ba'zi tadqiqotchilar uni haddan ziyod idealistik deb hisoblashadi, chunki har bir o'quvchida ichki motivatsiya kuchli bo'lishi shart emas, deb ta'kidlaydilar. Yana

boshqalar esa uning yondashuvi massoviy ta'lim sharoitida qo'llash uchun qiyinligini aytishadi. Ammo tanqidiy fikrlarning o'zi ham Rojers konsepsiyasining ilmiy muhokamalarga boy, dolzarb masala ekanini ko'rsatadi.

Mazkur maqolada Rojersning shaxsga yo'naltirilgan ta'lim falsafasida "o'quvchiga bo'lgan ishonch" tushunchasi alohida tahlil qilinadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi – bu tushunchaning **xususiyatlari** va **tamoyillarini** aniqlash hamda ularni zamonaviy pedagogik kontekstda qayta talqin qilish. Maqolada Rojersning asarlari, ayniqsa, *Freedom to Learn* kitobi, asosiy manba sifatida ko'rib chiqiladi. Shu bilan birga, zamonaviy ta'lim tizimidagi islohotlar, raqamli muhitda o'quvchi va o'qituvchi munosabatlari ham nazarda tutiladi.

Tadqiqotning vazifalari quyidagilardan iborat:

1. Rojersning shaxsga yo'naltirilgan ta'lim falsafasining umumiy asoslarini tahlil qilish.
2. O'quvchiga bo'lgan ishonchning mohiyatini yoritish.
3. Ushbu ishonchning asosiy xususiyatlari va tamoyillarini aniqlash.
4. Tanqidiy yondashuvlarni ko'rib chiqish va zamonaviy pedagogik talqinlar bilan bog'lash.

Shunday qilib, maqola Rojers ta'lim falsafasidagi eng muhim tushunchalardan birini – o'quvchiga bo'lgan ishonchni – chuqur tahlil qilishga bag'ishlanadi. Ushbu masalaning o'rganilishi nazariy jihatdan ta'lim falsafasini boyitadi, amaliy jihatdan esa o'quvchi markazidagi yondashuvni samarali tashkil etishda muhim qo'llanma bo'lib xizmat qiladi.

Rojersning shaxsga yo'naltirilgan ta'lim falsafasining asoslari

Karl R. Rojersning ta'limga oid qarashlari uning psixoterapiyadagi ilmiy merosi bilan bevosita bog'liqdir. U dastlab insoniy shaxsning ichki salohiyatini rivojlantirishga qaratilgan "shaxsga yo'naltirilgan psixoterapiya" nazariyasini ishlab chiqdi. Bu yondashuvning markazida uchta asosiy tamoyil turadi: **empatiya**, **kongruentlik (samimiylik, uyg'unlik)** va **shartsiz ijobiy munosabat**. Psixoterapiya sohasida samarali bo'lgan ushbu tamoyillarni Rojers keyinchalik ta'lim jarayoniga tatbiq etdi va natijada "shaxsga yo'naltirilgan ta'lim falsafasi" shakllandi.

Empatiya – bu o'qituvchining o'quvchining ichki dunyosini, hissiyotlari va tajribalarini tushunishga intilishi demakdir. Rojers ta'kidlashicha, haqiqiy ta'lim jarayoni faqat o'quvchining subyektiv tajribasini inobatga olgan holda sodir bo'ladi. O'quvchi o'zini tushunilgan va qadrlangan his qilsa, uning o'rganishga bo'lgan motivatsiyasi sezilarli darajada ortadi. Shunday qilib, empatiya o'qituvchi-o'quvchi munosabatida ishonch muhitini shakllantiruvchi asosiy omil hisoblanadi.

Kongruentlik yoki samimiylik – bu o'qituvchining o'zini tabiiy, soxtalikdan holi tutishi. O'qituvchi o'z hissiyotlarini yashirmasdan, chin ko'ngildan ifoda etganda, o'quvchilar bilan munosabat yanada ishonchli va ochiq bo'ladi. Rojersning fikricha, o'qituvchi o'quvchi bilan muloqotda o'zining haqiqiy "men"ini ko'rsatishi kerak. Bu jarayon, bir tomondan, o'quvchiga ham o'zini erkin ifoda etish imkonini beradi, ikkinchi tomondan, ta'lim muhitida samimiyat va ishonchning asosini yaratadi.

Rojersning eng mashhur g'oyalaridan biri bu – shartsiz ijobiy munosabatdir. Bunda o'qituvchi o'quvchini shaxsi, kelib chiqishi yoki muvaffaqiyat darajasidan qat'i nazar qadrlashi va qabul qilishi kerak. Bu yondashuv o'quvchini baholashdan emas, balki qo'llab-quvvatlashdan iborat bo'lib, o'z-o'zini anglash jarayonida o'quvchining o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi. Ta'limda shartsiz qabul qilish muhitini yaratish o'quvchiga o'z xatolaridan qo'rqmasdan o'rganish imkonini beradi.

Rojersning ta'lim falsafasida o'qituvchi endi faqat bilim beruvchi emas, balki **fasilitator** – ya'ni o'quv jarayonini yengillashtiruvchi va qo'llab-quvvatlovchi shaxs sifatida qaraladi. Fasilitator o'quvchilarga bilimni tayyor holda bermaydi, balki ularda mustaqil izlanish va o'rganishga bo'lgan ehtiyojni uyg'otadi. U o'quv jarayonini boshqaruvchi emas, balki yo'naltiruvchi rolini bajaradi. Shunday qilib, ta'lim jarayoni o'quvchining faol ishtirokida kechadi, o'qituvchi esa unga imkoniyat va resurslar yaratib beradi.

Rojersning shaxsga yo'naltirilgan falsafasi odatda "o'quvchi til o'rganish jarayonining markazida" bo'lgan yondashuv sifatida ta'riflanadi. Bu g'oya shuni anglatadiki, ta'limning asosiy markazi – bu o'quvchi shaxsidir, o'quvchining ehtiyojlari, qiziqishlari va maqsadlari jarayonning boshlang'ich nuqtasi hisoblanadi. O'quvchi passiv qabul qiluvchi emas, balki faol subyekt sifatida ta'limda qatnashadi. Bunday yondashuv o'quvchining mustaqil qaror qabul qilish, mas'uliyatni o'z zimmasiga olish va o'zini rivojlantirish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Rojersning shaxsga yo'naltirilgan yondashuvi kuchli ilmiy asosga ega bo'lsa-da, uni tanqid qiluvchilar ham mavjud. Kuchli jihatlariga o'quvchi shaxsiga hurmat, erkinlik, ijodkorlikni rivojlantirish va ichki motivatsiyani qo'llab-quvvatlash kiradi. Shu bilan birga, tanqidchilar ushbu yondashuvni idealistik deb hisoblashadi, chunki barcha o'quvchilar o'z-o'zidan o'rganishga intilavermaydi. Bundan tashqari, massoviy ta'lim tizimida, ayniqsa katta sinflarda yoki standartlashtirilgan test tizimida, Rojers tamoyillarini qo'llash murakkab bo'lishi mumkin.

Shunga qaramay, Rojersning g'oyalari zamonaviy pedagogikada hanuz dolzarbligini saqlab qolmoqda. Ko'plab o'qituvchilar va tadqiqotchilar uning yondashuvini qisman moslashtirish orqali samarali natijalarga erishayotganliklari haqida xabar berishadi. Bu esa shaxsga yo'naltirilgan ta'lim falsafasi hozirgi sharoitda ham o'z qiymatini yo'qotmaganini ko'rsatadi. Rojersning "o'zini-aktualizatsiya qilish" g'oyasi keyinchalik zamonaviy motivatsiya nazariyalari tomonidan keng qo'llab-quvvatlandi. Xususan, Deki va Ryan o'zlarining *O'zini-o'zi baholash nazariyasida* insonni faol va o'sishga intiluvchi mavjudot sifatida talqin qilib, Rojersning qarashlariga to'g'ridan-to'g'ri tayanadilar (Deci & Ryan, 1985). Ular o'z tadqiqotlarida Rojersning 1963-yildagi ishidan iqtibos keltirib, insonning ichki ehtiyojlari va avtonomiyasi haqidagi konsepsiyasini ilmiy asoslashadi. Shuningdek, **Chi** (2014) tomonidan ishlab chiqilgan *ICAP Framework* modeli ham Rojersning "o'quvchi markazida" tamoyiliga zamonaviy eksperimental dalillar beradi. Chi to'g'ridan-to'g'ri Rojersni tilga olmasa-da, uning faol, konstruktiv va interaktiv o'rganishga oid tushunchalari Rojersning ishonch va faoliyatga yo'naltirilgan ta'lim falsafasiga uyg'un keladi. Shu bilan birga, Rojersning Dyuvining tajribaviy ta'lim konsepsiyasidan ilhomlanganini ham eslatish lozim, garchi Dyuvi uni bevosita iqtibos qilmagan bo'lsa-da, ularning pedagogik qarashlari ko'p jihatdan umumiylik kasb etadi (Dewey, 1938/1997).

Rojers pedagogikasidagi o'quvchiga bo'lgan ishonchning xususiyatlari va tamoyillari.

Rogers pedagogikasidagi "o'quvchiga bo'lgan ishonch" tushunchasi oddiygina ijobiy munosabat yoki yuzaki erkinlik berish emas; u – o'quv jarayonini shakllantiruvchi, o'qituvchi – o'quvchi munosabatlarida markaziy rol o'ynaydigan nazariy va amaliy kategoriya. Rogers ta'kidlaganki, haqiqiy o'rganish o'quvchining ichki imkoniyatlari va ichki motivatsiyasiga ishonish orqali yuzaga chiqadi (Rogers, 1969). Bu ishonch o'z navbatida bir necha o'zaro bog'langan elementlardan iborat: o'qituvchining empatiyasi

va samimiyligi, shartsiz ijobiy munosabat, o'quvchining tanlov huquqi va o'z faoliyati uchun mas'uliyatni his etishi. Ushbu elementlar nafaqat humanistik falsafaning etikasini tashkil etadi, balki zamonaviy pedagogik tadqiqotlarda ham me'yoriy va empirik asoslarga ega ekanligi ko'rsatildi (Rogers, 1969).

Ishonch xususiyatlarini tahlil qilarkanmiz, birinchi darajada uning psixologik mexanizmlari muhimdir. Ishonch o'quvchida xavfsizlik hissi va o'z qobiliyatlariga bog'liq o'zaro munosabatni uyg'otadi; buning natijasida o'quvchi kognitiv risk (xato qilish yoki noto'g'ri fikr bildirish) olishga tayyor bo'ladi va chuqurroq, reflektiv o'rganish jarayoniga kiradi. Bu nuqtai nazar David Kolbning tajribalikka asoslangan o'rganish nazariyasi bilan uyg'unlashadi: amaliy tajriba va unga qayta ishlov orqali olingan bilim barqarorroq bo'ladi va bunday tajriba muhitini yaratishda o'qituvchining o'quvchiga ishonchi hal qiluvchi omil bo'ladi (Kolb, 1984).

Nazariy hamjamiyat ichida Rojersning ishonch konsepsiyasini qo'llab-quvvatlaganlar ham bor, va unga zamonaviy talqinlar bilan mustahkamlovchi ishlanmalar keltirilgan. Masalan, Nel Noddingsning g'oyalari – tarbiya va ta'limdagi "g'amxo'rlik (care)" yondashuvi – munosabat va ishonchning pedagogik markaziyligini qo'llab-quvvatlaydi; Noddings ta'limda munosabatlarning ahamiyatini, o'qituvchining o'quvchiga bo'lgan mehribonligi va ishonchini ta'kidlab, Rojersga ma'lum darajada intellektual yaqinlik ko'rsatadi. Noddingsning ishlari ta'limda "munosabat" va "g'amxo'rlik"ni siyosiy va amaliy muhitda qanday saqlash mumkinligi haqidagi muhim mulohazalarni beradi, bu esa Rojersning shaxsga yo'naltirilgan prinsiplarini yanada muhokama qilishga yordam beradi.

Biroq Rojersga qarshi aniq va og'ir tanqidlar ham mavjud. Paulo Freire singari kritik pedagoglar Rojersning yondashuvini ayrim holatlarda liberal va individualistik deb baholashadi; ularning fikricha, faqatgina o'zini-aktualizatsiyaga urg'u beruvchi ta'lim ijtimoiy adolatsizlik va tuzilmaviy muammolarni ko'rmasligi mumkin, chunki Freire ta'limni emansipator va sotsial-transformatsion vosita sifatida ko'radi va shu yo'nalishda Rojersning ta'limiy optimizmi yetarlicha siyosiy tahlil bermaydi (Servant-Miklos, 2021). Ushbu munozara shuni ko'rsatadiki, "ishonch" tamoyili pedagogik jihatdan kuchli bo'lsa-da, uni sotsial-kontekstdan ajratib ko'rib chiqmaslik kerak.

B.F. Skinner va boshqa behavioristlar esa Rojersning o'quvchiga bo'lgan ishonchiga ilmiy tanqidni amaliy nuqtadan yo'naltirganlar. Skinner bilan Rojers o'rtasidagi ochiq munozaralar, xususan ta'limdagi nazorat va erkinlik masalalari atrofida, Rojersning inson tabiatiga bo'lgan optimistik ishonchi bilan Skinnerning nazorat va sharoitlashuvga asoslangan modelining ziddiyatini ko'rsatadi; bu dialoglar ma'lum darajada Rojersning yondashuvidagi "ishonch"ning empirik sinovlari va amaliy cheklovlari haqida savollarni qo'zg'aydi (Skinner & Rogers dialogue archive).

So'nggi yillarda Rojersga nisbatan tarixiy va metodologik tanqidlar ham paydo bo'ldi: masalan, Feigenbaum (2024) Rojers va Maslovni o'qituvchilar sifatida baholab, ularning yondashuvlarida idealizm va amaliy qo'llashdagi cheklovlar borligini ta'kidladi. Bu tanqidlar Rojersning prinsiplarini qayta tekshirish va ularni hozirgi pedagogik kontekstlarga moslashtirish zaruratini ko'rsatadi. Shu bilan birga, tanqidlar Rojersning ishlaridagi mavhumlik yoki universalizm taxminlariga ilmiy asosda javob topish uchun yangi tadqiqotlar zarurligini ham ko'rsatadi (Feigenbaum, 2024).

Zamonaviy empirik tadqiqotlar esa ishonchga asoslangan pedagogik amaliyotning natijaviyligini qisman tasdiqlaydi. Masalan, kognitiv qadriyatlarga e'tibor qaratadigan ICAP modeli o'quvchining interaktiv va konstruktiv ishtiroki orqali o'rganish

samaradorligini oshirishini ko'rsatadi, bu esa o'qituvchining o'quvchiga ishonchi va o'quvchining faol ishtiroki orasidagi bog'liqlikni aniqroq empirik nuqtai nazardan yoritadi (Chi, 2014). Shu bilan birga, Kolbning tajriba asosidagi o'rganish modeli ham ishonch bilan yaratilgan tajriba muhitining o'rganish natijalari uchun muhimligini qo'llab-quvvatlaydi (Kolb, 1984).

Umuman olganda, Rojersning o'quvchiga bo'lgan ishonchi nazariy jihatdan kuchli va zamonaviy tadqiqotlarda o'z aksini topmoqda, lekin u ko'plab muqobil pedagogik g'oyalar bilan ziddiyat va muvofiqlik darajasida baholanadi. Tanqidlar – xususan Freire varianti va behaviorist tanqidlar – bizni ogohlantiradiki, ishonchni pedagogik strategiya sifatida tatbiq etishda ijtimoiy, madaniy va struktural omillarni hisobga olish shart. Shu sababli maqolada keyingi qismda Rojersning ishonch konsepsiyasini amaliy jihatdan qayta talqin etish va zamonaviy raqamli hamda ijtimoiy kontekstlarda uning tatbiq imkoniyatlarini muhokama qilamiz.

XULOSA

Karl R. Rojersning shaxsga yo'naltirilgan ta'lim falsafasida o'quvchiga bo'lgan ishonch g'oyasi markaziy o'rinni egallaydi. Bu ishonch o'quvchini passiv bilim oluvchi emas, balki faol ishtirokchi sifatida ko'rishga imkon beradi. O'qituvchining empatiyasi, samimiyligi va shartsiz qabul qilishi orqali yaratilgan muhit o'quvchining o'z imkoniyatlarini erkin namoyon etishiga va o'z mas'uliyatini his qilishiga sharoit yaratadi.

Zamonaviy tadqiqotlar ushbu qarashlarni ilmiy jihatdan mustahkamlab kelmoqda. Masalan, Deci va Ryanning avtonomiya va ichki motivatsiyani ta'kidlovchi nazariyasi, Chi (2014)ning ICAP modeli hamda Kolbning tajribaviy o'rganish konsepsiyasi Rojers ilgari surgan ishonch tamoyilining samaradorligini turli nuqtai nazardan qo'llab-quvvatlaydi. Biroq Freire singari tanqidiy pedagoglar va Skinner kabi behavioristlar Rojersning insonparvarlik optimizmini yetarlicha ijtimoiy va empirik asosdan mahrum deb hisoblab, bu yondashuvning chegaralarini ko'rsatib berishgan.

Shu bois, Rojersning ishonch konsepsiyasi bir vaqtning o'zida ham kuchli, ham bahsli tamoyil sifatida qaraladi. U ta'limni insonparvarlik asosida tashkil etish uchun zarur, biroq uni ijtimoiy kontekst va zamonaviy sharoitlarga moslashtirish talab etiladi. Demak, kelajak tadqiqotlari uchun asosiy vazifa – Rojersning ishonch g'oyasini saqlagan holda uni yangi ta'limiy muhitlarga integratsiya qilishdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Chi, M. T. H. (2014). The ICAP framework: Linking cognitive engagement to active learning outcomes. *Educational Psychologist*, 49(4), 219–243.
2. Feigenbaum, K. D. (2024). A critique of Abraham Maslow and Carl Rogers as educators. *Journal of Thought and Practice* (abstract). Sage.
3. Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Prentice-Hall.
4. Noddings, N. (n.d.). *Caring: A relational approach to ethics and moral education* (overview). Infed.
5. Rogers, C. R. (1969). *Freedom to learn: A view of what education might become*. C. E. Merrill.
6. Servant-Miklos, V. (2021). Toward social-transformative education: an ontological critique of self-directed learning (discussing Rogers–Freire debate). *Journal of Education & Society*.

7. Skinner, B. F., & Rogers, C. R. (1976). *B. F. Skinner and Carl R. Rogers: A dialogue on education and the control of human behavior* (transcript/archive). Internet Archive.
8. Chi, M. T. H. (2014). *The ICAP framework: Linking cognitive engagement to active learning outcomes*. Educational Psychologist, 49(4), 219–243.
9. Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. Springer Science & Business Media.
10. Dewey, J. (1938/1997). *Experience and education*. Touchstone.
11. Rogers, C. R. (1963). *The actualizing tendency in relation to “motives” and to consciousness*. In M. R. Jones (Ed.), *Nebraska Symposium on Motivation* (pp. 1–24). University of Nebraska Press.